

Dyslexie protocol Academie Tien

Schooljaar 2021-2022

Voor u ligt het dyslexieprotocol van Academie Tien in Utrecht. Het beleid van de school is onder andere gebaseerd op het 'Protocol dyslexie voortgezet onderwijs'. Dit protocol is bedoeld als handreiking om voor leerlingen met dyslexie, of waarbij vermoedens van dyslexie zijn, het onderwijs zo passend mogelijk te maken binnen de mogelijkheden van Academie Tien. Het dyslexieprotocol wordt jaarlijks geëvalueerd en waar nodig bijgesteld.

1. Inhoud

1. Inhoud

2. Wat is dyslexie?

3. Dyslexie in de klas: kenmerken

4. Vermoeden van dyslexie

a. Signaleren

b. Screening

c. De afronding na een dyslexieonderzoek

5. Beleid en werkwijze Academie Tien

Bijlage 1. Mogelijke gevolgen van dyslexie voor het leren

Bijlage 2. Vragenlijst signalering ouders

Bijlage 3. Vragenlijst signalering vakdocenten

Bijlage 4. Toestemmingsformulier screening ouders

Bijlage 5. Faciliteitenkaart

Bijlage 6. Handige sites en tips die je helpen bij het leren

2. Wat is dyslexie

Academie Tien hanteert de definitie van dyslexie zoals deze is geformuleerd door de Stichting Dyslexie Nederland (SDN) en onderschrijft daarmee ook de uitgangspunten die hebben geleid tot deze definitie:

Dyslexie is een stoornis die gekenmerkt wordt door hardnekkige problemen in de automatisering van de woordidentificatie (lezen) en/of schriftbeeldvorming (spellen) (Stichting Dyslexie Nederland, 2008).

Dit betekent dat het gaat om ernstige lees- en/of spellingachterstanden die hardnekkig zijn (automatiseringstekort), ondanks voldoende gelegenheid tot leren. Dyslexie heeft consequenties voor alle vakken die een beroep doen op functioneel lezen en schrijven.

3. Dyslexie in de klas: kenmerken

Het onderwijs is sterk afhankelijk van lezen en schrijven. Omdat leerlingen met dyslexie vaak ook moeite hebben met het auditief kortetermijngeheugen en verwerkingssnelheid kan leren in het algemeen een uitdaging zijn (zie bijlage 1 voor de mogelijke gevolgen van dyslexie voor het leren). Tevens kunnen ze problemen ervaren met het plannen, organiseren en timemanagement.

Dyslectische leerlingen in het voortgezet onderwijs kunnen problemen ondervinden met:

- Lezen en/of spellen op woordniveau in het Nederlands en in de moderne vreemde talen (nieuwe klank- tekenkoppelingen, ingewikkelde spellingsafspraken).
- Het snel en accuraat lezen (decoderen) van teksten bij alle vakken.
- Het snel en accuraat spellen (coderen) bij functioneel schrijven bij alle vakken.

Opvallend is dat deze vaardigheden bijna altijd afwijkend zijn ten opzichte van wat op basis van hun intelligentie en prestaties op andere vakgebieden verwacht zou worden.

4. Vermoeden van dyslexie

Leerlingen met ernstige lees- en spellingsproblemen worden vaak gedurende de basisschoolperiode gesignaleerd. De praktijk leert echter dat niet alle kinderen met dyslexie in het basisonderwijs opvallen. Indien er signalen en vermoedens zijn van dyslexie, is het mogelijk dat Academie Tien meedenkt over of eventueel vervolgonderzoek zinvol kan zijn. Hierbij bestaat de mogelijkheid om een dyslexiescreening af te nemen. Mocht daaruit vervolgens opnieuw blijken dat verder onderzoek zinvol is (bijvoorbeeld op basis van de achterstanden), dan zal verder onderzoek op kosten zijn van ouders.

Wanneer vakdocenten, ouders of de leerling zelf vermoeden dat er sprake is van dyslexie, dan zijn de volgende stappen van toepassing:

a. Signaleren

1. Vakdocenten, ouders of leerling geven hun vermoeden van dyslexie door aan de coach.
2. De coach gaat in gesprek met leerling en ouders en maakt hierbij gebruik van de vragenlijst (zie bijlage 2). De vragenlijst kan eventueel als voorbereiding op het gesprek al door ouders ingevuld kunnen worden.
3. De coach inventariseert bij alle vakdocenten (zie bijlage 3 als inspiratie).
4. Indien zorgen blijven bestaan wordt de informatie door de coach gedeeld met de dyslexiecoördinator.
5. De dyslexiecoördinator gaat in het dossier van de leerling na of er al eerder sprake is geweest van ernstige lees- en/of spellingproblemen die het recente vermoeden van dyslexie bevestigen. Dit kan bijvoorbeeld aan de hand van de LOVS-gegevens vanuit de basisschool, eerder onderzoek of eerdere RT. Informatie over begeleiding en (technische) hulp kunnen meer duidelijkheid verschaffen over de hardnekkigheid van de eventueel reeds bekende problemen.
 - a. Indien er nog onvoldoende begeleiding is geboden om de hardnekkigheid van het probleem en de resistentie op hulp aan te

tonen, kan aan ouders geadviseerd worden om eerst gerichte hulp te gaan laten inzetten.

6. De dyslexiecoördinator bepaalt of de leerling in aanmerking komt voor de screening.

Tijdens schooljaar 2021-2022 is Kayla Knoope de dyslexiecoördinator. Je kunt haar bereiken via kknoope@academie-tien.nl.

b. Screening

Wanneer een leerling wordt opgenomen in het screeningstraject, maakt de dyslexiecoördinator een afspraak met de leerling om de testen af te nemen. De testen hebben betrekking op het lees- en spellingniveau.

Afhankelijk van de verkregen informatie wordt in deze fase door de dyslexiecoördinator geadviseerd aan ouders en coach of verder onderzoek wel of niet zinvol is.

Voor de duidelijkheid: op basis van deze screening kan dus geen diagnose dyslexie worden gesteld. Ouders kunnen contact opnemen met een externe partij die het daadwerkelijk onderzoek naar dyslexie zal doen en, mocht dyslexie bevestigd worden, een dyslexieverklaring zal opstellen. Dit verdere onderzoek, waaruit eventueel een officiële dyslexieverklaring komt, is op kosten van ouders. School zal alle informatie aanleveren die zinvol is voor het verdere onderzoek.

c. De afronding na een dyslexieonderzoek

Indien er een dyslexieverklaring wordt afgegeven zal de coach opnieuw met leerling en ouders in gesprek gaan om de gegeven handelingsadviezen te bespreken en een plan van aanpak te maken.

5. Beleid en werkwijze Academie Tien

De faciliteiten rondom dyslexie gelden slechts voor leerlingen met een officiële dyslexieverklaring. Wanneer een leerling met dyslexie wordt aangemeld op Academie Tien komt deze leerling op een interne lijst, waarin de facilitering wordt opgenomen. In een startgesprek met de coach wordt bekeken van welke faciliteiten de leerling gebruik wil maken. Hierna zullen de faciliteiten kenbaar worden gemaakt op een persoonlijke faciliteitenkaart. Een kopie van de dyslexieverklaring dient in het leerlingdossier te zijn opgenomen. Van leerlingen wordt verwacht dat zij eigen verantwoordelijkheid nemen in hun leerproces, met hulp van hun coach. Hierbij is het van belang dat de leerling blijft oefenen met lezen en spelling.

De faciliteiten voor leerlingen met dyslexie:

- Dyslectici mogen gebruik maken van verlenging bij toetsen: 25% extra van de tijd.
- Lesboeken kunnen gesproken aangeboden worden via het voorleesprogramma Sprint Plus.
- Toetsen kunnen gesproken aangeboden worden via een verklankingsprogramma (Sprint) op een laptop van school. Tevens mogen dyslectici toetsen op een laptop maken. Docenten zetten de toets (PDF) mailen naar de Sprintcoördinator van de unit. De coördinator zet de toets in Sprint op een laptop van school. De leerling haalt zelf een laptop bij de leerpleinassistent. Toetsen worden altijd op een computer van school gemaakt.
- Dyslectici kunnen van de mogelijkheid gebruik maken niet meer dan één talentoets op een dag te maken.

Algemene afspraken binnen de school

- Een open houding naar en begrip voor de dyslectische leerling is van belang.
- De coaches, vakdocenten en Leo-docenten geven tijdens hun dagstarten en lessen studietips. Op verzoek van de leerling kan hier extra aandacht aan gegeven worden door de coach of dyslexiecoördinator. Dyslectici hebben recht op het stellen van vragen m.b.t. voorlezen en vraagstelling tijdens toetsen. Vragen over de inhoud kunnen vanzelfsprekend niet beantwoord worden.
- Docenten kunnen leerlingen de mogelijkheid bieden de stof mondeling (van tevoren aangekondigd) te overhoren. Dit is alleen mogelijk voor leerlingen in de onderbouw en in overleg met de dyslexiecoördinator. De dyslexiecoördinator beoordeeld a.d.h.v. de onderzoeksgegevens of de leerling in aanmerking komt voor de mondelinge overhoring. Tevens kan een toets alleen mondeling afgenomen worden wanneer het doel van de toets dit toelaat (bijv. het toetsen van het begripniveau leesniveau van de leerling).
- De docent geeft geen onverwachte leesbeurten aan leerlingen met dyslexie.
- Mogelijkheid om aantekeningen niet over te nemen vanaf het bord, maar een foto te maken na toestemming van docent.
- Dyslectici maken schoolexamens en examens (m.u.v. beroepsgerichte examens) in het faciliteitenlokaal. Wanneer leerlingen hier geen gebruik van willen maken moet schriftelijk, door ouders, vastgelegd worden dat de leerling afstand doet van de faciliteiten. In het reguliere klaslokaal kan namelijk geen extra tijd, gebruik van voorleessoftware als het verklankingsprogramma Sprint Plus, etc. aangeboden worden.

Bijlage 1. Mogelijke gevolgen van dyslexie voor het leren

Lezen

- Traag en niet accuraat (hardop) lezen.
- Het weglaten en/of toevoegen van woorden.
- Omdat het technisch lezen te veel aandacht vraagt, is er soms te weinig concentratie over voor tekstbegrip.

Spellen

- Veel spelfouten, zowel in complexe als in alledaagse, eenvoudige woorden.
- Bij onbekende spellingen onvoldoende kunnen terugvallen op een adequate strategie (regelstrategie, inprentstrategie, luisterstrategie).
- Bij onbekende spellingen onvoldoende kunnen terugvallen op het analyseren van woorden in (bekende) woorddelen en afzonderlijke letters.
- Weinig inzicht in woordopbouw. Dit kan zich uiten in:
 - Moeite met het herkennen van delen uit woorden die hetzelfde zijn, waardoor het lezen en spellen trager en met meer fouten gaat (bijv. morfeem -heid zit zowel in schoonheid als in wijsheid).
 - Moeite met het leggen van de relatie tussen spelling, grammatica en betekenis waardoor er spelfouten gemaakt worden (bijv. verkeerd-verkeert; hei-hij; grote-grootte).

Leren/Algemeen

- Problemen met het leren en lezen van losse woorden (zonder context).
- Woordvindingsproblemen.
- Doordat het lezen zoveel aandacht vraagt is er te weinig aandachtcapaciteit voor het volgen van de tekststructuur, waardoor het lastiger kan zijn om de kern eruit te halen en bijvoorbeeld om een samenvatting te maken.
- Het tekort aan aandachtcapaciteit kan ook leiden tot:
 - Niet begrijpen van complexe vragen.
 - Niet onthouden van meervoudige instructies, terwijl ze de afzonderlijke taken wel kunnen uitvoeren.
 - Moeite met teksten/boeken met onoverzichtelijke structuur/lay-out.

- Doordat het spellen van afzonderlijke woorden zo veel aandacht vraagt is er te weinig aandacht capaciteit bij het schrijven waardoor het aanbrengen van een tekststructuur en een heldere lay-out moeilijk is.
- Door te weinig lezen blijft de woordenschat soms beperkt.
- Afname van tempo en nauwkeurigheid als er 'onder druk' gewerkt moet worden (proefwerken, schoolonderzoeken, examens).
- Door niet-nauwkeurig lezen problemen met het maken van toetsen met meerkeuzevragen, waar kleine verschillen in antwoorden vaak cruciaal zijn.
- Moeite met het maken van aantekeningen, tijdens het luisteren.
- Moeite met het (snel) opschrijven van informatie die wordt gedikteerd door de leerkracht.
- Moeite hebben (en fouten maken) bij het overnemen van aantekeningen van het (digi)bord.
- Fouten maken of fouten over het hoofd zien bij het zelf corrigeren van oefeningen tijdens klassikale besprekingen.
- Moeite met het onthouden of ophalen van namen/begrippen uit het geheugen (denk aan jaartallen bij geschiedenis en topografie bij aardrijkskunde).

Spreeken/luisteren

- Moeite met onthouden van uitspraak van woorden/klanken.
- Moeite met het verstaan van 'snelle' spraak.
- Moeite met luisteroefeningen, omdat de woorden en klanken niet goed worden verwerkt.
- Moeite met luisteroefeningen vanwege gebrek aan tijd, omdat het lezen van de vraag en opschrijven van het antwoord meer tijd kost dan de gegeven tijd.

Moderne vreemde talen

- Moeite met het onthouden van geleerde woorden. Er is onvoldoende resultaat van intensief oefenen. Dit werkt door in alle overige vaardigheden (spreken, luisteren, begrijpend lezen en schrijven) in de moderne vreemde talen.
- Moeite met het aanleren van nieuwe klank-tekenkoppelingen waardoor ze zich de uitspraak moeilijk eigen maken.

- Moeite met het verstaan van 'snelle' spraak van moedertaalsprekers in de moderne vreemde talen.
- Moeite met spellen.
- Moeite met afleiden van woordbetekenissen en spellingen, doordat er weinig inzicht in woordopbouw is.
- Moeite met het herkennen van delen uit woorden die hetzelfde zijn, waardoor het lezen en spellen trager en met meer fouten gaat.
- Moeite met het leggen van de relatie tussen spelling, grammatica en betekenis, waardoor er spelfouten gemaakt worden.
- Gebruik van de Nederlandse spelling bij het schrijven in de moderne vreemde talen.

Taak en werkhouding

- Ongestructureerd, inadequaar en/of vluchtig taakgedrag en werkhouding.
- Moeite met plannen en vasthouden van de volgorde van denkstappen.
- Onvoldoende werkverzorging.
- Onvoldoende metacognitieve vaardigheden voor zelfsturing.
- Inadequate leerstijlen.
- Onvoldoende of tanend doorzettingsvermogen.

Bijlage 2. Vragenlijst signalering

Gegevens van de leerling

Roepnaam _____ J / M*

Achternaam _____

Coach _____

Klas _____

Datum invullen _____

Datum van invullen _____

Ingevuld door _____

1. Waar is jouw vermoeden van dyslexie bij deze leerling op gebaseerd?

2. Hoe schat je de ernst van de gesignaleerde problemen in? Wat zijn mogelijke consequenties voor de schoolloopbaan?

3. Wanneer zijn de problemen geconstateerd?

4. Welke van de volgende factoren werken stimulerend of belemmerend voor de leerresultaten? Geef van iedere factor een korte omschrijving.

De werkhouding en taakgedrag (motivatie, inzet, concentratie, zelfstandigheid, reactie op falen/succes)

Stimulerend:

Belemmerend:

Sociaal-emotionele ontwikkeling (internaliserend probleemgedrag: stil, teruggetrokken, angstig; externaliserend probleemgedrag: agressief, opstandig, uitdagend; contact met docenten en leerlingen, inlevingsvermogen)

Stimulerend:

Belemmerend:

Lichamelijke ontwikkeling (eventueel medische problemen met gezichtsvermogen of gehoor, veelvuldig lichamelijke klachten als hoofdpijn en buikpijn)

Stimulerend:

Belemmerend:

Gezin (betrokkenheid ouders, acceptatie van problemen, mogelijkheid tot ondersteuning)

Stimulerend:

Belemmerend:

Schoolsituatie (pedagogisch klimaat, aanpak en houding docenten, aanwezigheid faciliteiten)

Stimulerend:

Belemmerend:

5. Wat zijn volgens jou verklaringen voor de problemen?

6. Zijn er tot nu toe al maatregelen genomen om het leerrendement van de leerling te vergroten? Zo ja, welke?

7. Wat zou mogelijk een eventuele diagnose dyslexie opleveren voor deze leerling?

8. Welke zaken die niet in deze vragenlijst aan de orde zijn gekomen, acht je nog van belang voor het beantwoorden van je hulpvragen?

Bijlage 3. Vragenlijst signalering vakdocenten

Gegevens van de leerling

Roepnaam _____ J / M*

Achternaam _____

Docent _____

Klas _____

Vak _____

Datum van invullen _____

1. Mogelijke kenmerken bij dyslectische leerlingen

Vink de kenmerken aan die voor bovenstaande leerling gelden bij het volgen van uw vak.

Technisch lezen

Moeite met het (hardop) accuraat, snel en vloeiend lezen van zowel complexe als alledaagse woorden.

Spellen

Moeite met het spellen van zowel complexe woorden met moeilijke letterclusters als alledaagse eenvoudige woorden.

Geheugen, aandacht, informatieverwerking, automatisering

- o Onvoldoende kunnen verwerken, verwoorden en terughalen van instructie.
- o Moeite met het herhalen van instructie (aan het eind van de instructie is een deel reeds 'vergeten').
- o Moeite met het onthouden van recent geleerde betekenisloze associaties (jaartallen, formules, begrippen die uit het hoofd geleerd moeten worden). Intensief oefenen levert onvoldoende resultaat op.
- o Moeite om reeds geleerde dingen toe te passen in nieuwe situaties.
- o Tempo en nauwkeurigheid nemen af als 'onder druk' gewerkt moet worden (proefwerken, schoolonderzoeken, examens).

Functionele taken en vakken die een beroep doen op de geletterdheid

- o Moeite met begrijpend lezen (onvoldoende begrip na het lezen van tekst).
 - o Moeite met het zelf construeren van teksten (boekverslagen, samenvattingen, andere functionele teksten (bv. brief of opstel). Dit uit zich in:
 - o Slechte tekststructuur: de 'rode draad' raakt kwijt, waardoor teksten onsamenhangend zijn.
 - o Niet heldere lay-out en indeling van de tekst.
 - o Gebrekkige zinsbouw.
 - o Fouten maken of fouten over het hoofd zien bij het zelf corrigeren van oefeningen tijdens klassikale besprekingen.
 - o Fouten maken bij het overnemen van aantekeningen van het (digi)bord.
- Taak- en werkhouding
- o Ongestructureerd, inadequaar en/of vluchtig taakgedrag en werkhouding.
 - o Onvoldoende werkverzorging.
 - o Onvoldoende of afnemend doorzettingsvermogen.

Sociaal-emotioneel functioneren

- o Ernstige twijfel aan eigen competentie.
- o Weinig motivatie voor schoolwerk.

Positieve kenmerken

- o Goed gebruikmaken van aanvullende software (bv. overhoorprogramma's).
- o Creatief zijn met het bedenken van 'ezelsbruggetjes' en 'reminders'.
- o Goede motivatie voor schoolwerk.
- o Doorzettingsvermogen.
- o Goede gespreks- en onderhandelvaardigheden.

Alleen in te vullen door docenten Nederlands en moderne vreemde talen. Niet-talendocenten: ga direct door naar vraag 2.

Spellen

- o Interferentie van de spelling van de moedertaal bij de vreemde taal.
- o Moeite met het flexibel inzetten van verschillende spellingstrategieën die ene leerling in het voortgezet onderwijs normaal gesproken beheerst.

Spreken

- o Uitspraakproblemen: ook bij frequent voorkomende woorden.
- o Moeite met het nazeggen van moeilijke woorden in de vreemde taal en complexe weinig voorkomende woorden in de moedertaal.

Luisteren

- o Moeite met luisteroefeningen.

Geheugen, aandacht, informatieverwerking, automatisering

- o Moeite met het onthouden van recent geleerd vocabulaire: intensief oefenen levert onvoldoende resultaat op (bv. vijf dagen volgens een goede werkwijze Engelse woordjes geleerd en bij de overhoring nog een diepe onvoldoende).

Positieve kenmerken

- o Adequate woordleer- en woordraadstrategieën.

Voorwaarden voor lezen en spellen in moedertaal en moderne vreemde talen

- o Problemen met het koppelen van de juiste tekens aan de klanken.
- o Moeite met het ontdekken van 'analoge delen' bij het lezen en spellen van onbekende woorden.
- o Moeite met het doorzien van spelling in relatie tot grammatica.

2. Hieronder is ruimte om dingen te noteren die je tijdens het invullen van de checklist te binnen schoten en die je graag als aanvulling kwijt zou willen over de leerling (bv. een gedetailleerde omschrijving van problemen).

Bijlage 4. Toestemmingsformulier Screening ouders

Ondertekening

Met het ondertekenen van dit formulier geeft u toestemming voor het afnemen van een screening dyslexie op Academie Tien. De screening bestaat uit lees- en spellingtaken.

Op basis van de screening zal door de dyslexiecoördinator aangegeven worden of nader onderzoek zinvol is. Verder onderzoek is vervolgens op initiatief en kosten van ouders.

Op basis van deze screening kan dus geen diagnose dyslexie worden gesteld.

Datum:

Plaats:

Handtekening Ouder / verzorger 1
verzorger 2

Handtekening Ouder /

Handtekening leerling (indien 12 jaar of ouder)

Bijlage 5. Faciliteiten kaart

Faciliteitenkaart

Aandachtsgebied: Dyslexie

Naam:

Klas:

Niveau:

*Leg deze kaart tijdens de les en tijdens toetsen op de hoek van je tafel.

*Leerling heeft 25% extra tijd voor een proefwerk, SO en PTA.

*Leerling mag vragen m.b.t. voorlezen en vraagstelling stellen tijdens de toets.

*Leerling krijgt geen onverwachte leesbeurten in de les.

Leerling gebruikt:

O Gesproken lesboeken en -materiaal in de klas via Sprint Plus op eigen laptop, zelf oortjes meenemen.

O Gesproken toetsen via het **Sprint programma** op een schoollaptop. Docent zet toets (PDF) op een eigen usb-stick. Leerling haalt voor aanvang toets zelf een laptop bij de leerpleinassistent.

O Leerling maakt de toets op de laptop. Leerling haalt voor aanvang toets **zelf een laptop** bij de leerpleinassistent. Leerling slaat de toets zelf op en geeft de usb-stick aan de leerkracht.

O Leerling schrijft de toets op toetspapier.

O Dyslectici kunnen van de mogelijkheid gebruik maken niet meer dan één talentoets op een dag te maken.

Bijlage 6. Handige sites en tips die je helpen bij het leren

Wat doe ik als leerling om op een goede manier met mijn dyslexie om te gaan?

Tijdens de les:

- Zorg ik voor goede aantekeningen of ik kopieer ze.
- Schrijf ik het huiswerk goed op.
- Vraag ik zo nodig om hulp.

Bij mijn huiswerk:

- Plan ik mijn werk.
- Doe ik iedere dag iets.
- Werk ik vooruit, vooral voor de talen.
- Herlees ik een tekst als ik hem niet direct begrijp.
- Maak ik schema's of samenvattingen van de lesstof.

Bij toetsen:

- Lees ik nauwkeurig.
- Controleer ik mijn werk heel precies.
- Leg ik de dyslexiekaart op de hoek van mijn tafel.

Van het internet kun je verschillende programma's downloaden, die je kunt gebruiken voor het leren van woordjes:

- Overhoor (<https://www.efkasoft.nl/overhoor/>)
- Teach2000 (<http://www.teach.nl/>)
- Overhoor jezelf met Charlie (www.overhoor-jezelf-woorden-overhoren-rijtjes-overhoorprogramma.nl)
- WRTS (<https://wrts.nl/signin>)

Informatie voor ouders/verzorgers over dyslexie:

- www.balansdigitaal.nl
- www.steunpuntdyslexie.nl
- www.dyslexie.startpagina.nl